

дійсують як мутантні агенти; 3 — віруси вносять додаткову генетичну інформацію в геном клітки, змінюючи її нормальний генетичний баланс. Вірусно-генетична концепція Л. А. Зильбера про наслідковий перетворення нормальної клітки в опухольову під дією нуклеїнової кислоти онкогенними вірусами знаходить все більше підтвердження в експериментальних роботах на рівні клітки і організму [1].

Для всіх ДНК- і більшої частини РНК-содержащих онкогенних вірусів найбільш типово таке взаємодія вірусу з вразливою кліткою, коли він вносить в її геном додаткову генетичну інформацію, залишаючись одночасно активним епігенним фактором. Під дією онкогенних вірусів відбувається порушення регуляторних функцій клітинного геному, в зв'язі з інактивіацією інгібітора, відповідального за ростову потенцію кліток. Клітки втрачають здатність підкорятися гомеостатичним регулюючим системам і набувають властивість необмеженого росту.

Такі захворювання як: епідермальна папілома сома і меланома судака також мають ознаки вірусної етіології, але таксономічні дослідження цих вірусних агентів не проведені.

ЛИТЕРАТУРА

1. Лурия С., Дж. Дарнелл, Балтимор Д., Кэмпбелл Э. Общая вирусология. — М: Мир, 1981. — 680 с.
2. Anders K., Moller H. Spawning papillomatosis of smelt, *Osmerus eperlanus* L., from the Elbe estuary // J. Fish Dis. 1985. — Vol. 8. — P. 233-235.
3. Ahne W., Schwanz-Pfützer I., Thomsen I. Serological identification of 9 viral isolates from European eels (*Anguilla anguilla*) with stomato-papilloma by means of neutralization tests // J. Appl. Ichthyol. — 1987. — Vol. 3. — P. 30-32.

УДК 597. 15. 19. 116

В.О. Ткаченко, В.М. Сабодаш

Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, м. Київ

ЗНАЧЕННЯ САСИЦЬКОГО ВОДОСХОВИЩА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІХТІОФАУНИ КІЛІЙСЬКОЇ ДЕЛЬТИ ДУНАЮ

Іхтіофауну Сасицького водосховища і пониззя Дунаю вивчали у період 1981-1995 рр. Матеріал збирали і обробляли за загальноприйнятими методиками [3].

Результати та їх обговорення

На місці морського лиману (естуарію рр. Когильник і Сарата) шляхом опріснення було створено водосховище, сполучене самоточним каналом з Дунаєм. У результаті цього процесу відбулася радикальна реконструкція іхтіофауни — морські види елімінували, а натомість з'явилися прісноводні риби. Упродовж дослідницького періоду в Сасицькому водосховищі зареєстровано 47 видів риб, що належать до 12 родин:

Acipenseridae — *A. gueldenstaedti* Brandt, *A. stellatus* Pallas. Clupeidae — *Alosa pontica pontica* (Eichw.), *A. caspia nordmanni* (Antipa), *Clupeonella cultriventris* (Nordm.). Cyprinidae — *Rutilus rutilus* L., *Leuciscus idus* (L.), *Scardinius erythrophthalmus* (L.), *Ctenopharyngodon idella* (Valenc.), *Aspius aspius* (L.), *Pseudorasbora parva* (Temminck et Schlegel), *Gobio gobio* (L.), *Barbus barbus* (L.), *Alburnus alburnus* (L.), *Blicca bjoerkna* (L.), *Abramis brama* (L.), *A. sapa* (Pallas), *A. ballerus* (L.), *Vimba vimba* (L.), *Pelecus cultratus* (L.), *Rhodeus sericeus* (Pallas), *Carassius carassius* (L.), *Carassius auratus gibelio* (Bloch), *Cyprinus carpio* L., *Hypophthalmichthys molitrix* (Valenc.). Cobitidae — *Cobitis taenia* L., *Misgurnus fossilis* (L.). Esocidae — *Esox lucius* L. Siluridae — *Silurus glanis* L. Salmonidae — *Hucho hucho* (L.). Gasterosteidae — *Gasterosteus aculeatus* L., *Pungitius platygaster* (Kessl.). Syngnathidae — *Syngnathus abaster* Eichw. Atherinidae — *Atherina bojeri* Eichw. Percidae — *Stizostedion lucioperca* (L.), *S. volgensis* (Gmelin), *Perca fluviatilis* L., *Gymnocephalus cernuus* (L.), *G. schraetser* (L.). Gobiidae — *Knipowitschia longicauda* (Kessl.), *Neogobius melanostomus* (Pallas), *N. eurycephalus* (Kessl.), *N. kessleri* (Gunter), *N. fluviatilis* (Pallas), *N. gymnotrachelus* (Kessl.), *Proterorhinus marmoratus* (Pallas), *Benthophilus stellatus* (Sauvage).

З наведеного списку випливає, що іхтіофауна водоймища є вельми різноманітною і подібна до такої у Дунаї, однак з меншою кількістю видів. Масове занесення личинок і мальків риб з ріки забезпечило формування водосховищної іхтіофауни, а унікальна біопродуктивність цієї водойми — високоефективний нагул. Після сформування місцевих стад плідників та фітоценозів (як нерестового субстрату) зростає позитивна роль Сасицького водосховища у відтворенні прісноводних риб. Тут

спостерігається велика кількість мальків, якісний склад яких кращий ніж у Дунаї (молодь промислових риб складає більше 80% від її загальної чисельності) [5]. Високі темп росту, вгодованість та жирність характерні не тільки для мальків, а і для старшої молоді та плідників [6].

Аналіз промислової статистики кінця ХІХ і початку ХХ століть, у порівнянні з теперішнім часом, указує на значне якісне і кількісне збіднення прісноводної іхтіофауни у Кілійській дельті Дунаю. За даними О. О. Грімма [1, 2] загальне добування прісноводної риби у той час становило 490,0 тонн. Середній багаторічний вилов найбільш цінних видів — коропа і сома дорівнював 87,1 і 45,0 тоннам відповідно, а максимальний — сягав 354,9 і 79,0 тонн відповідно. Подібний стан зберігався до початку 1960-х рр., а саме до тих пір поки Дунай мав свою первісну гідрологічну сітку і цінні види риб (короп, сом, щука, судак, лящ) складали більше 80% від загального улову. У наступні десятиліття, після одамбування дунайської заплави і зарегулювання озер, добування коропа, сома та інших риб різко зменшилося. Разом з тим чисельність сріблястого карася почала збільшуватись завдяки зарибленню придунайських озер його молоддю (разом з мальками коропа), хоча до 1950-х рр. цей вид навіть не згадувався у промисловій статистиці (рис.).

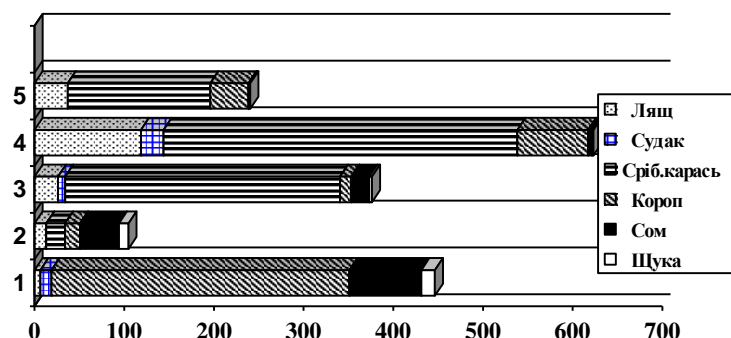

Рис. Середні улови (тонн) основних прісноводних промислових риб в українській ділянці Дунаю по періодах (1 — 1954-1963; 2 — 1964-1973; 3 — 1975-1984; 4 — 1985-1989; 5 — 1990-1995).

З перших років існування Сасицького водосховища були зареєстровані масові міграції риб із нього в Дунай, а саме цьогорічок дунайського оселедця — восени, а дворічної чехоні, плідників плітки, ляща, судака та інших — навесні, що посприяло збагаченню іхтіофауни Кілійської дельти Дунаю. Так якщо до цього часу у промислі чехоня реєструвалася тільки у приловах, то у 1983 р. її було упіймано 6,2 тонн, улови плітки, Одночасно, досягли 64,8 тонн. Трохи пізніше тут з'явилися лящі незвично великих розмірів, що відрізнялися від типово дунайських дуже високими вгодованістю і жирністю. Середньорічний вилов ляща в українському секторі Дунаю у період 1985-1989 рр. підвищився до 118,6 тонн (мін. — 36 т, макс. — 258 т), що у 4,5 рази більше ніж у 1975-1984 рр. і у 10 разів більше ніж у 1964-1973 рр. У порівнянні з 1974-1984 рр. збільшилися улови судака (в 1,8 рази) і коропа (у 6,2 рази). Добування прісноводних риб загалом зросло в середньому у 2,0 рази.

Отже Сасицьке водосховище, у деякій мірі, компенсувало втрату придунайських озер і заплави. Завдяки його унікальним можливостям підвищилася ефективність відтворення популяцій риб у пониззі Дунаю. Мальки, як занесені з ріки так і місцевих генерацій, знайшли у водосховищі сприятливі умови для інтенсивного нагулу і частина їх, з набуттям статевої зрілості, мігрувала магістральним каналом у Кілійську дельту Дунаю, збагачуючи іхтіофауну. Після обладнання у 1989 р. каналу Дунай-Сасик рибозагоджувачем, міграції плідників і молоді риб між водоймищем і рікою припинилися. Водосховище стає пасткою для личинок і мальків, що негативно відбилося на стані популяцій риб Кілійської дельти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гримм О. А. О рыболовстве в Килийской дельте Дуная // Вестник рыбопром. — Санкт-Петербург, 1895. — Т.10. — С. 423-439.
2. Гримм О. А. К вопросу о рыболовстве на Дунае // Вестник рыбопром. — Санкт-Петербург, 1906. — Т. 21. — С. 82-85.
3. Правдин И. Ф. Руководство по изучению рыб. — М.: Пищевая пром., 1966. — 376 с.
4. Ткаченко В. А. Динамика видового и количественного состава молоди рыб Сасыкского водохранилища // Аквакультура в условиях антропогенного пресса. — Киев, 1994. — Т. 2. — С. 242-243
5. Харченко Т. А., Сабодаш В. М., Ткаченко В. О. Концепція ефективного використання біопродукційного потенціалу водойм і водотоків з метою розвитку аквакультури риб в Україні // Таврійський вісник. — Херсон, 1998. — С. 384-395.